

טיפוחו של הגאון האמיתי רבי מרדכי פוגרמנסקי. הוא ועמיתיו שלחו מסמכים ודרכונים מזויפים עבורו, וכן כספים להוצאות הנצרכות.

גסי, בעל אחותי, רבי חיים יוסף קיטיביץ איש ווילנא, [שאביו רבי שמריה היה מארבעת המתעסקים בהעברת קבר הגר"א, ולא הוציא את שנתון, סייע בעד הרב פינקלשטיין להעביר את הכספים לתוך רוסיה. הוא גם היה שליח לסמרקנד אל רבי חיים שטיין, ובשובו נעצר בידי האנ.ק.וו.ד. כמו כן נעצרו באותה תקופה עוד כמה עסקנים, שפעלו בעניינים אלו.

לבסוף הצליח הרב פינקלשטיין לגייס עורך דין יהודי, קומוניסט זקן ונערץ מאד בעיני השופטים, שיבוא ויעיד למענם בבית המשפט. העו"ד שהושפע מהשוואה ומאורעותיה, נתן נאום מרגש לפני השופטים, על האסון הגדול שניחת על היהודים, ועל מצב הפליטים הרבים, וביקש לחון את הפעילים להקלת סבלם ולשחררם. בס"ד התרחש נס, והם שוחררו מיד באותו יום. למחרת התחרטו אנשי האנ.ק.וו.ד. וערערו על השחרור, אבל היה מדי מאוחר. העצירים כבר נמלטו, ולא היה ניתן להשיב את הגלגל.

רבי חיים שטיין שהתגורר אז בסמרקנד, ריכו את הפעולות במדינות ההן, ולאור קריאתו אלינו באנו לאחזקתו. שם נאספו הפליטים מפולין, לשם שיגורם במרוכז הביתה למדינתם. ועתה גם אותנו צירפו כאזרחים בעלי תעודות פולניות.

הרכבת המיוחדת שהעבירה את כל הפליטים הללו, נסעה מסמרקנד עד לפולין במשך שבועיים ימים. היה עמנו על הרכבת, המשורר המפורסם ר' יום-טוב ערליך, שליווה אותנו בשירתו המיוחדת.

רבי חיים עצמו דוקא לא יכל להצטרף עמנו לשיירה, היות שהיה מבוקש בידי האנ.ק.וו.ד. בעון אירגון המשלוחים והזיופים. ימים רבים הוא נאלץ להסתתר מהם, ואחר כך נסע בדרך לא דרך, על גבי משאית להובלת ירקות ופירות. זו נסעה בדרכים עקלקלות, עד שיצאה מאחזקתו למדינת חסות רחוקה יותר. משם כבר יכל לעלות על רכבת לפולין, הרחק מעיניהם הבולשות של מבקשי נפשו.

תקופה זו של ההכנות לשחרור היתה מתוחה ביותר. כבר עם הבאת סכומי הכסף הגדולים בידי גסי, למען בני הישיבות ממדינת ליטא, בשליחות ועד ההצלה האמריקאי בראשות הגאון רבי אליעזר סילבר. כנראה שהאנ.ק.וו.ד. העלה חשדות להתארגנות בלתי חוקית, והם חיפשו אחרי המארגנים.

יום אחד, שעה שהגאון רבי יצחק קופלמן ראש ישיבת לוצרן, ואז בחור מבחירי ישיבת גרודנא, הלך ברחוב בעיר סמרקנד, עצרה לידו מכונית של האנ.ק.וו.ד. שני גברתנים יצאו החוצה, הטילו אותו לתוך המכונית, ועצרוהו למשך קרוב לשבוע. כששוחרר לא דיבר עם איש, ולא גילה מה שאירע בין חומות בית המעצר. הפחד היה כה גדול, שכולם חששו לשוחח עם כולם, פן יאשימו אותם בקשר כלשהו נגד הממשל.

הגאון רבי אייזיק ארזבנד שליט"א, אף הוא כיום מראשי ישיבת טלז בקליבלד, שהיה עמנו בשנים ההם, יצא במסלול שונה לחלוטין. הוא גם הספיק לכהן כרב בוויילנא תיכף אחר המלחמה, עם שובו לליטא. משם גם תרם את חלקו בועד ההצלה האמריקאי למען הפליטים.

עם הגאון רבי מרדכי פוגרמנסקי

מקום ריכוזו בפולין המשכתי לצרפת, וב-1946 למדתי בעיירה "באיי", בישיבתו של הגאון רבי מרדכי פוגרמנסקי זצ"ל. שם התאספו יוצאי כל הישיבות. אחרי חמש שנים שלא למדתי בישיבה, שקדתי שם על תלמודי במשך כחצי שנה, בהתמדה גדולה. זכיתי לשמש שמה את רבי מרדכי, שהיה בעל הנהגות מיוחדות במינהן. היה ממש מלאך אלקים, וכאדם חולני חי כל העת בנסי נסים.

כך עבר את כל המלחמה, הגם שכבר לפניו סבל מ"טיבערקולוז" [שחפת], סבל גם על הלב, סוכר ועוד. לדברים אלו יש כיום דרכי רפואה, אבל אז לא היה כמעט דבר. היו בטוחים שהוא לא ישרוד אפילו את תחילת המלחמה, אך בנסים חי והמשיך עוד אחרי המלחמה.

כשהרב פינקלשטיין "סידר" את התעודות, ארגן לעצמו פספורט דיפלומטי, וכמו כן גם לרבי מרדכי. הוא אמנם חשש מאד שמא יתפס, ושאל האם הוא דומה לתצלום בעל התעודה. כשהרגיעו אותו שאכן כן, הוא עצמו הביט והחל למצוא קרי דמיון. אך משעבר את הגבול לשטח פולין, והתבונן שוב בדרכון, נדהם לגלות שפרצופו אינו דומה לו כלל, ותמה איך זה שלא נתפס. אכן הרב פינקלשטיין טען, שרבי מרדכי כבר מלומד בנסים, וניתן לסמוך גם על הדרכון הזה, כפי שאכן ניצל לבסוף.

הרב פינקלשטיין שהוחזר בתשובה על ידי רבי מרדכי בגיטו קובנה עם ראשית המלחמה, שימש אותו כל הימים ההם וסעד אותו. אחרי המלחמה כאשר היה פוגש אחד "ממשוחררי", היה מחזק אותו לשמירת הדת. בשם רבי מרדכי היה אומר, כי בשעה הזו, מי שעשה למען שמירת המצוות והדת, ועדיין לא חשבו אותו הגויים למשוגע, עדיין לא יצא ידי חובתו בשמירת היהדות.

עד כדי כך התבטא, בכונתו לחזק את הציבור שלא יתערב ויושפע מהסביבה הגויית.

הרבה מבחורי הישיבות ששרדו את המלחמה הגיעו לצרפת והצטרפו אל הלומדים. אני שהייתי צעיר מכולם, הקדמתי לקבל ויזה לאמריקה, האחרים הגיעו רק אחר כך.

בכל מקרה ניתן לסכם, כי הבני תורה עמדו במבחן המלחמה האיומה הזו בכבוד. אני עכ"פ מתפעל מעצמת היראת שמים של בחורי הישיבות ההם, ועל החינוך הטוב שקיבלו. שאף כי היינו צעירים בגילנו, ידענו לעמוד כצור איתן בסערות הימים ההם. הקב"ה היה עמנו ושמר עלינו.

סברדלובסק בימים ההם